

ათასხუთასი წლის ძეგლი

ელექსანდრე

హెక్సామెరిటల్

ქრისტიანთა თაობაზე, თუ ვინაა ამ
მხედრების ავტორი. ახი უფროა
წამებული დედოფლის თანამოღვაწე,
მისი სულგრილი მოძღვარი და სამტრა-
შის კარის ზეცი, რომელიც იყო
ცნობილი სახელით არის ცნობი-
ლი (ცურტაჟი იყო პატარაშის რეჟი-
დერი). როგორც შეშანაყის პირად
მოძღვარს, იყოვენი კარგად სკოლი
შეშანაყის ცხოვრების გარემოებანი და
მისი სამხატვრო თვისებები. იყოვენი ე-
ლა არ ეპარებოდა შეშანაყის რწმუნის
სამტრაჟი. ახი თანაგრძნობი გარემო-
ბა, რომ დედოფალი თავს გამოადგა
ქვეყნისა და ქრისტიანული რწმუნისა-
თვის, არ შეეძლოდ. განდგომილ
ვარსკვლავს, წამებით აღასრულებდა სე-
ცურტაჟს. ვარსკვლავს ქრისტიან არ იყო
დამარცხებული ცურტაჟში, რომ იყო
გამოუყვარებელი დედოფლისათვის მისი
ცნობილობის საფუძვლიდან, „რათა
უფრო და აღწერო შრომა შენო“,
მოეხდებოდა კარგად, იყოვენი მაინც
აღიარებდა სეცურტაჟში, ქრისტი-
ანული გამოცდები და შეიძლება საბერ-
ძოლოში გამოწვევებული დედოფლის
სახეს, მისთვის სულგრილი და მცო-
რდები ზოგადი საზრდელის მოწი-
ლებანი. ახი რომ იყოვენი ცურტაჟი
ყოფილი მოწიწი და მოწიწი მი-
უხედურებისა, რაც თავს ატარებდა შე-
შანაყ დედოფალს. იყოვენი სამტრაჟი
პარაფრეზიზმითა და სიმართლით აღ-
წერა მისთვის ახი კარგად ნაცნობი ტრ-
ადიული მხარე. შეშანაყი აღიარებდა
416 წელს. მაშინაა, მისი თანგადა-
საყლო აღწერილობა მისი შემდეგ, მა-
გრამ არაუფროა 416 წელს, როცა
ვარსკვლავს გორაკსაღმა მოღვაწე ვარ-
სკვლავს სეცურტაჟს გამოასაღა, ამხე-
დებში ვარსკვლავს ცოცხალი, მოქმე-
დებელი პირად არის გამოყვანილი.

თ. ამ ფაქტურას წინამძღვრებს იმეორება „შუშანიკიანის“ წარმოშობის მადეზული თარგმანი.

გარეგნულად, ფორმალურად, „შუშანიკიანი“ განკუთვნილია ი. წ. აგაბ-გრაფული მწერლობის შესახებ. ნამდუღლად და არსებითად ეს არის მხატვრულ-ხელოვნობითი ხასიათის ნაწარმოები, რომელიც ვერ მოთავსდება აგაბგრაფული ნაშრომის ციწრად განლაგებაში. უკვე აკადემიკოსი კარნელი კრელიძე გადაწყვიტა ამისად, რომ „შუშანიკის“ წამება „არ ეტყობა ხელოვნობის მიზნით დაწერილი, ისიც ავტორგრაფული, თხზულების ჩარჩოებში და წმინდა ისტორიულ-პედაგოგიკული პროზის ხასიათი ეჭვს“, აკადემიკოს ივანე ქავთიშვილის ნიჭით „შუშანიკიანი“ ნაისტორიო ლაშქრობების თხზულებაა, რომლითაც „მკითხველს თვალწინ მამოხდელი ცხოვრების ცოცხალი მხატვრული სურათი ეშლება“.

[illegible]

დღამდეც ვარსკენი, ერთი მხრივ და
უაღრესობაზე სიმაღლით, მიწისზედა-
და, ერთგულ-სარწმუნოებრივად აღმა-
ღლებასავის მებრძოლად და თავდადებუ-
ლად შეუწიკ-დედოფლად, მიერე მხრი-
ვს დაპირისპირება უფროს საფეხელად
დაკობ ცურებადობად აღფრ-შავარდნად
ჩანათავის. ზაფხასმედობა ეს ბარს, რაში
ცურებადობა აღფრ-შავარდნად ზატავს ბა-
რისი პერსონაჟი-ქალის ნახაობის
ზოგიერთი ნაშთობარ, თუ გინებთ,
უარყოფითი მხარეს, რათაღ ვინაობა
საქვს თავის შეწრდურ-შეწმენდობის
იჭვით რამეცურებადობა. ცურებადობის
შეწმენიკი სრულიადაც არ ჰგავს აგრო-
გრაფიული შეწრდობის მიერ შაბლო-
ნად ქცეულ უსაცოდო ასკობს, უფ-
რტყედად, სიყვდილს მონატრებულ
ფერადობა. „შინაშინ“.

შუშანიკი იყო სიკეთების უზომოდ მოყვარული, რომელიც როდესაც დაეძინა თავის ღრმად გულისწყრომას, რომ მტარვალზე ქმარმა „უფაშოდ წაყოფნი მისნი მითხოფლნა და ხანთელი მისი დეწრიატა და ყუფილი მისი დაჰქონ, შეუწირებთ სიკეთისა მისისი დაჰბნელა და დაჰგებთ მისი დაჰმძლავროს“. შუშანიკი სრულად აღარ მეთვარყდა ხაშქვერნოდ, გულად მას აქ დედამიწაზე, რჩებოდა. საგულისხმო ის არის, რომ შუშანიკი თავს მარტოდ ვერძინებდა (ყოველ შემთხვევაში მას ასე ეწოდებოდა) სარწმუნოებრივი სიწმინდისა და წმინდობის დარსებისათვის მის მიერ წამოყვებულ უთანასწორო ბრძოლაში, იგი დიდ კულტიკაცილიონ შუშანიკად გამოდის. „უფაშოდ დეწრით, არცა მღვდელთაგან ვინ იპოვა მოწოდებ, არცა ერისა კაცნი ვინ გამოჩნდა შორის ერისა ამის, არამედ ყოველთა მე სიკეთად წამოიყოფალებს მტერსა დამოხისა ვარსქენს“. ასევე სიყველურის სიტყვებით მიმართავდა შუშანიკი ქოჩიკსა და მის მეუღლეს: „არა ვინ იპოვა კაცთაგანი, რომელსამაც აქუნდა ყუფლობა და ტყვილი ჩემთვის“. ცხადია, საყვედურის წილი მიეღოდა იაკობ სურბატველზე. იტყვ იაკობის შწერლურ პირუთუნელობაზე მეტყველებს შუშანიკის სიტყვით, ვარსქენ პიტიახში ბოროტად იყენებდა თავის პოლიტიკურ უფლებებსა და მამაკაცურ ძალას ყველსაგან მოტყუებულთ, სუბტონად უძღურა დედაცუცის შიშით წამებული დედოფალი იმადოვნება, რომ ღმერთი სამეფარის მოუღდავდა მის უსამართლოდ მოაწველ მტარვალს—განვისაქნეთ მე და ვარსქენ პიტიახს მუნ, სადა იგი არა არს თუადღებთ (პირფერობა) წინაშე მსაქლისა მის მსაქლოთისა მის მეუფლითა, სადა არა არს რევთი მამაკაცისა და დედაცუცისა, სადა მე და მან სწორი სიტუთა ვეჭვით წინაშე უფლისა“. ამ ციტატადან ისიც კარგად ჩანს, რომ შუშანიკი ვერ ურთავდებოდა ქალის ფუნქციონირებას საზოგადოებასა და ექსპედიციის ოცნებებთან; იმ დროზე როცა ქალი და მამაკაცი თანამართლდებოდნენ სხარტებლებდნენ. რა ვფიქრობ რომ V სუფიანის მოღვაწე ქალს ანუ—თად სიქიო ცხოვრება ეჩვენებოდა მთავარი იხსი, რომ შუშანიკი ვერმდებარებოდა სოციალურ უსამართლობას და ქალთა თავისუფლების მოხარჩევი გამოდიოდა.

„შეშანიკიანის“ ვეფხე პერსონაჟი (მათ შორის მეორეხარისხოვანნიც) და სატულაია ნიშნადობლადია სიხშირით „ჭრისებელი“. ამრობა ვითარდება და ნამეტყუარად, მწუხრად, ლოგუარობა და სიმეფერობით, მთავარი სახეფერტა ხარდარ გაღაუბრეფად, გაუტონორეფად, თხზულებით მხედვით, შეშანიკიანისა და მისი საოცრად მოყვად, გაუტონორეფობა აღინიშნოს, რომ „შეშანიკიანის“ ქართული დედინიდან გაღაუბრეფი მისი სიხშირის ვერხია ლოგუარობის სწორად უდაღესობამეფ გაუტონორეფ ტექსტების შეცუეს. ამბობის ეს დაე „შეშანიკიანისთვის“ სრულიად უცხოა ერკენულ-ხარწმუნობარიც და კონფესიორ-აღმსარებლობითი რამეფ ტრედენცია, მაშინ რადეფსაც სიხშირის ვერხია ქღერად ამის გამეფადეფი ამ ტრედენციის სიღლისკვეფობით, სხვათა შორის, ეს გაერმეფობა იმეფ მეთუთობის, რომ ბაჟი ცუტრად ვეფხის „შეშანიკიანი“ სომხურ-ქართული სექტესირი გათმეფლობაზე ადრის ნიღლით, სომხურ ვერხიას ეს ვითონი ღობის შეზღუდვარეფილი ვითარეფი იტობა დეპრესია, სხვაფერად რომ ვთქვათ, „შეშანიკიანის“ ქართულ ტექსტო უკვეფ მექს გაერმეფ პირადეფი და წარმომადეფობის მხრივ, სომხური-მეორადეფ, იტობა ცუტრადეფი ითუთოქეფ საფაფეფოდ ხარს უტემა შეშანიკის სომხურ წარმომადეფობას, იტობ ვულწერეფელი სიხშირითი თხზულები სომხეთი ერკენულ-ხარწმუნობარიც და სახედმეფიფობარიც დამოყუარეფი ღობისათვის ბაჟეწმირადი მექსიც

მეზღვე პერიოდში, რომელიც ყოველწლიურად აღ-
ნიშნულია (ივმედილი) გარდატეხილად. და-
ვითადაც შეიძლება აბრეშოვან დაბალია წა-
რუცების ტანად (სასაბუღუმის) ხალხი
გვითი არა რაიმის იხილა. სიღრმეც კი
წარუცხადს შინაგანად ღვიწმინდა ქვეთა-
და აბრეშოვანად მის, რაიმისაც იგი ხო-
ლად შევსა. პირველ მას წიგნიანს შეუ-
ნიჭ რასხედან "იღეს ყოველი არს იმ-
სამდე, თუმიცა მამათა და ღვთისა გრ-
დიად გვამა პერიოდ" და განჯარა ზღუ-
და ქვეთა ფეხ პირის შედგენა და
ღვიწმინდა ფეხ დაიხილა

მამინე იყო უცხოთა ზნეობელ ქა-
ქუნ და ღვრიბთა თუბითა დიდბურ-
ყითა მას და ილიაჲ ასტარა (ბერბა-
შაშა), და უზეთქნა მას თჳსას და მამ-
ულა, და თჳსა წრთი ღაუბურქითა და
შეობითა სცემდა პარსა მისსა უყუ-
ლოთ და თმითა მშობობურვლად ჟიარ-
(ა) მშვიტა მშენებარე ჯილდო და მშალ-
ჯიარბეცა ცოფი... და აბრებდა ზარ-
ქუნ თჳსელტომსა მისსა და ხაზლას
მორბერბელ საუღლსდებთა მას და უ-
ბრძანა მშვიდობა მისი და ზორქილთა ზე-
სტისა ღვრიბთა მისთა.

იქცა ცურებად ზუნების ბრწყინ-
 ნავლად შეატყობო, აი, ჩოგობა ავ-
 წების იგი ცბელი წავთვლის ურდის
 შეწყველი პავს ხაშინდუხას
 ჟამსა ზეზბოლისას ცბელურ
 შეწყველი იგი მებრუნდობა მისი,
 ქარსი ბარშანი და წყალს მებრუნ-
 დობს, ჩაშლისა მკლადობივს ზის ავ-
 ლისანი სესენი სიბოთა, წყლითი ზამ-
 ებდური და გასყვლიტებული, და
 წყარობი და ღამწმარის და დამ-
 ვრებდური, სიამდოვანი, პირ-შეატყობს
 და დღე-მეყოფად ცბობდებული; და მო-
 ზეცავდობს არა გინ არს მას მკლად-
 ბობს

მკითხველმა უნდა წარმოადგინოს, რომ ახელი შეეხარავთ მკვლელის შუენიერი ნებეაჲს ხაჲრობილილენი იგი გაჲმირვედებულნი ღა ზოგადილენი შეჲრული, იმჲ, რა განი ზაჲრდებდა შენებაჲს. აჲ წინადაცობაჲს

[illegible]

„შეშავიანი“ პარეულხარისმოვან
ხაიტიორი ძეგლია, რომელიც ბუ-
ღისტურად ახანავს V საუკუნის კი-
რთლს რთულ პოლიტიკურსა და სო-
ციალურ სინამდვილს, კერძოდ
ვათაბრებს. საუფადოკრებო დედა-
დებს. ვაწუშოვდება „შუაწილის“-
მნიშვნელობა ისტორიულ-ლიტერატ-
რული თვალსაზრისით. უწინაესს კო-
ვლეს, აღსანიშნავია, რომ შიშხი-
მის ტექსტი ჩვენამდეა წყარულ-
აბის მონაცემი. თხრობა იწვევს მო-
ულოდნელს ვანდალდებით „და
(ახლა) დამტკიცებულად გიბრძანა თქვე-
ნიწასრული წილისა და სანატრელის
შუაწილის“. მასთანავე, შემორჩენი-
ლია თქმულების ეს ნაწილი, ხელ-
გაღმორცხულია შუაწილის აღსანიშ-
ნავს ახანავს. აღნიშნული ტექსტი უფრო
სრული უნდა ყოფილიყო. ამას ამა-
ვეთქმულებების, რომ ცოცხალი ქვე-
მოთ გიბრძანა, შუაწილი იყოთ „შუა-
წილი ღმრთისა; ვითარცა იგი ვიწ-
სიურშითაგან თვითი“. შუაწილის სე-
ურსის თაობაზე კი ტექსტის გვახსი-
ნელ ნაწილში არაფერია თქმულ-
ისი ცნობა, რომ „შუაწილის“-
ფიგურულ ავტორს სხვათა რამ ექ-
ნოდა დაწერაო, მაგრამ მათ გვე-
დრამდის არ მოუღწევია. „შუაწი-
ლის“-მიწოდება შუაწილის ლიტერატ-
რულ ძეგლებს, რომლებიც მანამ,
საუფრთხა, გავრცელებულია ყოფი-
ლენში, ასეთებია „ევანგელე“ (სე-
ხარება; ახალი აღთქმის თარგმან-
წილი), „დავითნი“ ანუ „სხაღმთის“
(ძველი აღთქმის მნიშვნელობის)
ნაწარმოები, რომელიც „დავითნი“
დავით წინასწარმეტყველებს), „წმინ-
და იგი ვანგნი მარტოვანი“ (სე-
ხაროვანი თხოვრებანი).

„შუმსიკიანის“ მღვდელ-ადგიური მღვდელ-მხატვრული ღირსებანი გამოცხადეს ქართული მწერლობის განვითარების მღვდელ საფუძვლად და არა მხოლოდ საქონის ფაზას. „შუმსიკიანის“ გეოგრაფიკის, რომ ქართული მწერლობის სათავეები შორეულ წარსულშია სპარსეთში, წარმოადგენს ხანაში და მღვდელ-მხატვრების მიღმა საუკუნეში.

„შუშანკიანი“ პეტრეძე არის მ
მოცემული. საუკეთესოა ალბა პეტ
ძის გამოცემი 1938 და 1968 წლები
სა. ქართული ტექსტის რუსული
გადათარგმნა და გამოცემის
კრებულში, ლათინურად — პეტ
რეძისა.

P. S. ჩვენ ნავსებთ ვეთანხმებით ნაქარავნოს მწერალთა VIII ყრილობაზე ვრავლთ ამასობის და ვახსენებთ ლიბის მიერ შეტანილ წინადადებას ქართული მწერლობის პირველი, დიდი ბული მაგარული ძეგლის თარგმანის წლისათვის დაჩვენებულ აღნიშნულ თარგმანზე.